

LIPANAN

Journal Arménien

POLITIQUE - LITTÉRAIRE

RÉDACTION - ADMINISTRATION

Place des Canons, 9, Rue d'Italie

BEYROUTH « ibn »

DI RECTEUR-PROPRIÉTAIRE

J. ADJEMIAN

ԼԻՒՆԱՆ

Ազգային - Փաղափական - Գրական

ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱԹԵՐԹ

(ایپانان جريدة ارمنية سياسية ادبية اقتصادية حرة)

2007

29

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

1930

Ի Լ Ի Ե Դ Ի Ե

ԱՌԻՐԱՆՈՒՄ 846. ՎՆԳԱՄԸ ԵՆԱՄԱՆ

350 175 125

ԱՐԳԱՊԱՀԱՐԱՆ 6 4 2 ծովա

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒՆՔՆԵՐ

ԲՈՒՍ. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Համաշխարհային պատերազմին վերջ, աշխարհի խաղաղությունը վերականգնելու ընդհանուր պայմանագրի գեղեցիկ վրայ առեցած է նաև նոր մը, նոր ժամանակաշրջանի որոնք—Պատերազմ, Իտալիա—Սերայ, Թրքո—Փուրգ, Գերմանական, Պարսկական, Չինական, Հնդկական, Պարսկական լարումներն են ու վտանգները:

Նոր երկունքը կը ծնի տնտեսական մարզի վրայ նկատի ունենալով որ մեծ ու փոքր տեղերը ինքնուրույն մտահոգող մեծագույն վտանգը այդ մարզին վրայ է:

Ու այս պայքարը ստեղծուած է խորհրդային Ռուսիոյ կողմէ ու իր համախաղաղական բարոյական տեսքը տարածած է գրեթէ բոլորական աշխարհի վրայ:

Այս պայքարին առաւելագոյն ազդեցող Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը ստալինը եղաւ առաջնորդ հնչեցնող:

Ամերիկեան հրապարակը ողորդուած է Ռուսական ցորենով անջատ առատ ու աժան որ, հակառակ փոխադրութեան ծախքերուն, կրցաւ ցնցել ամերիկեան հրապարակը, Գանատական ցորենէն աւելի աժան ըլլալով:

Տնտեսական պայքարը միեւնոյն արդիւնքը տուաւ փայտի, գոմարի, արծաթի, արծաթի, շաքարի, մանկանէջի, բոթաի եւ այլնի գերարտադրութիւնը:

Հրապարակը զգալիորէն ազդուած է ոչ միայն Ամերիկայի այլ Անգլիոյ, Ֆրանսիոյ եւ գերադասաբար իտալեան վարակուած Նոկոսիոյ, Չեխոսլովակիոյ, Աւստրիոյ, Ռումանիոյ մէջ:

Ռուսիոյ հետ առեւտրական դաշինքներով կապուած ֆաշիստ Իտալիան եւ Հիթլերի Գերմանիան անգամ կ'զգան անոր ծանրութիւնը:

Ռուս տնտես. յարձակողականի վրայ զգալիօրէն մը տալու համար յիշենք թէ ներկայ տարուայ առաջին վեցամսեային Ֆրանսա ներածած է 441,022,000 ֆրանքի բուսական ապրանքներ իսկ զէպի Ռուսիա արտածած 112,627,000 ֆրանքի ապրանքներ:

Այս հսկայ պայքարին տրամադրուած են բազմաթիւ շոգինաւոր Սեւ ծովէն եւ Արիանիէն կատարուելիք արտածութիւնը ապահովելու համար:

Անցեալ Սեպտեմբերին 4,000,000 գրիւ ցորեն փոխադրուած է Արտատահման Իսկ Օգոստոսին 200 շոգինաւ ցորեն արտածուած է: Սեպտեմբերի վերջերն ալ Լաթվիայի վրայով օրական 40 վախոն ցորեն սկսած է արտածուել:

5,000,000 պուշէ ցորեն վաճառուած է Երեւանի սակարանին ինչ պէս կը յայտարարէ Նիւեօքքի Ռուս առեւտրական պատուիրակութեան փոխ նախագահ Բէլէցի:

Ռուսիոյ մերձակայ Սօվիետական Գաւառի մէջ գտնուող Բոթանի աւերակա հանքերը, որոնք բնաւ չհանգործուած չեն եւ որոնք չհանգործուած ու փոխադրութիւնը մեծամեծ դժուարութիւններու ենթակայ են Գաւառի տարուան մեծագույն մասին մէջ ստուած ըլլալուն պատճառաւ, ներկայ գիտնելէ շատ վար գիտնելով ծախսը հանուած է ու մեծագոյն վտանգած Բոթանի հրապարակը:

Օգոստոսին մինչեւ Սեպտ. Անգլիոյ զրկուած է 1,500,000 թոն ցորեն. Սեպտեմբերի սկիզբը 85 մեծ փոխադրանաւոր Սեւ ծովէն սկսած են ցորեն փոխադրել Անգլիոյ եւ Շուէտ Նորվեգիոյ:

1930ի Ռուսիա 23 միլիոն խոր. մէթր փայտ ծախած է Ամերիկայի Թուրքի շինելու համար. Նիւեօքքի թուրքի մէջ ընկերութիւնը 250,000 թոն փայտ գնած է իր հաշուին:

Ռուսական գրամմա ալ բարձրացած է քանակով եւ որակով. երկու տարուան ընթացքին նոր տպուած թղթադրամներու քանակը 1,900,000 է 6,500,000ի բարձրացած է ինչ որ մեծագոյն կը նպաստէ Ռուսիոյ հնգամեայ աշխատանքի բանին որու երկրորդ տարին կը վերջանայ մօտոյ:

Աւելի զարմանալին կայ. Ռուսիա կ'արտածէ նաեւ տարաւ ապրանքներ ինչպէս շաքար եւ շիւ. գործ երկար պայմանաւորութեամբ ծախու կ'առնէ եւ աւելի մասնէի գիներով կը ծախէ տարաւ հրապարակի վրայ:

Մեծագոյնակ հանքանոցն արտածուած է Ֆուսսուսին որ Անգլիոյ հանքանոցի գլխաւոր հրապարակներէն մէկն է ու մտահոգած Մեծն Բրիտանիան:

Այս տնտեսական պայքարը, որ կը մղուի ընկանարար քաղաքական նկատուածներով, զգալիորէն վնասակար եղած է առհասարակ բոլոր հրապարակներու:

Առեւտրական կարեւոր տուներ եւ գործարանատէրներ, կը խորհին սեղմուածներ կատարել իրենց գործարանութեանց մէջ ինչ որ պիտի ստանալին համաշխարհային անգործութիւնը:

Ռուսական այս տնտեսական պայքարին զէմ, զոր Ամերիկացիներ չորրորդած են ՏԸՄԻԵԿ, չհանգործուող մեծ ու փոքր տէրութիւններ ըսկըսած են ձեռք առնել կանխարգել միջոցներ:

Միացեալ Նահանգներու երկրագործական Նախարար Պր. Նայթ Վր. Բուրդը Բուրդով արտայայտուած է այս պայքարին զէմ, որու վրայ նախագահ Հոլմըր հրամայեց քննութիւն կատարել իսկ ձեռնարկողականներ միաձայնութեամբ առաջարկեցին արգելել Ռուսական ներածութիւնը:

Ֆրանսայի Առեւտ. Նախարար Պր. Ֆլանտէն եւ Երկրագ. Նախարար Պր. Ֆլանտէն ծախու Նախարարաց Խորհուրդի առաջարկեցին զորոքել 1910 Մարտ 29ի օրէնքին 5րդ յօդուածը որու տրամադրութեամբ Ռուսիայէն եկած առեւտր. միջ. հակիթ, շաքար, տապակ, փայտ, բուրգ, խէժ, մէ. չորսն եւ այլն երկաթեայ եւ պտական աղանդներն են:

ԱԶԳ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՏԱՌՄԱՆ

Մինչ հակահայ պայքար մը կը մղուի տեղական կարգ մը թերթներու կողմէ, հակահայ եւ ներքին աւելի վտանգաւոր պայքարներ կը խողովին ազգային կեանքը:

Ինչո՞ւ լուռ ու անտարբեր են վարչական Մարմինը եւ Առաջնորդարանը կրթական հաստատութիւններու շուրջ կատարուող ցուալի իրադրութեան:

Ինչո՞ւ ազգային երկրորդական ու ստորագոյն Մարմիններու սանձարձակ գործերու, կամայականութիւններէ տարուելու ազատութիւն կը տրուի:

Մըր տեսնուած է որ թաղամաս մը, առ ալ ներկայ խեղճ ու կրակ պայմաններու մէջ, ունենայ երկու վարժարան, կամ երկու Տնօրէն:

Իրական առեւտր. Նահանգն սկսեց. Ազգ. Կրթութիւնը մը փոքրաթիւ նախակրթարանի համար ինչ հարկ կայ երկու Տնօրէն:

Ինչո՞ւ այս քառասուն կացութեան ծնունդ տուող թաղական ինտելիգենցիա մը զեկուցում կամ հրահանգ չտանաւ զերէն իշխանութիւնէն:

Ինչո՞ւ Ամանուի խաղաղ Բէմեր կը պառակտուի. Տնօրէնի խնդիր կը յարուցուի, կողմակցութիւն կը գոյանայ, ու այս ցուալի կացութիւնը ստեղծող ազգ. մարմին մը չստատէ:

Ինչ օրինակուն հիման վրայ 9 հոգիէ բաղկացեալ եւ սակայն մէկ-ուկէս ամիսէ իվեր չորս հոգիի իշած մեծ քիմիկ թաղական խորհուրդը կը յամուի միայ իր ամբողջ վրայ: Կը զննատեսք իրենց գործունէութիւնը եւ կրթական գործին հանդէպ ունեցած նախանձախնդրութիւնը: Եւ սակայն կը յիշեցնենք թէ նոյնքան եւ առաւելագոյն նախանձախնդիր պէտք է ըլլան Ազգ. Սահմանադրութեան հանդէպ ու գիտակ' անոր օրինական տրամադրութեանց: Ինչո՞ւ այս խորհուրդի վերջին անգամ հրաժարած հիւզերուրդ անգամի հրաժարութեանը կ'ընդունուի ու Ազգ. վերջին իշխանութիւնը, ըստօրինի լուծուած Մարմինի մը կը թելադրէ շարունակել իր գործունէութիւնը:

Ինչո՞ւ, հակառակ Պատի. Առեւտրական խորհուրդի աշխատանքներուն, կրթական պաշտօնի կը քանչեւին վկայական ու ուսուցչական ձեռնարկութիւն չունեցող պաշտօնականներ: Փոքր քննութիւն մը բաւական պիտի ըլլայ հաստատուելու համար թէ Տնօրէնութեան կողմածներէն ոմանք նոյնիսկ չունին ուսուցչական ձեռնարկութեան վկայագիր:

Ո՞վ պիտի ըլլայ տուժողը. Լիբանանահայ գաղութը, ազգային մը շակոյթը եւ ցուալի է ըսել նոր սե-

րունդը: Ու եթէ հարկ ըլլայ մինչեւ Ազգ. վերին իշխանութիւնը յառաջանալ, դժբաղդութիւն է ըսել, հոն ալ կը սիրէ անվստահութիւն, անհամաշխարհութիւն:

Աւելորդ կը նկատենք Ջահլէի հատուածական գաղափարները եւ Թրիթիլի համարժէք կացութիւնը:

Հայերէն թերթի յաճախ արձագանգ կ'ըլլան այս տխուր իրադարձութիւններուն, սակայն անկէպէտ անկան չէ պահանջուած բախտանք տալու:

Արմատական դարման պէտք է:

Ու դարմանը պէտք է սկսել վերին իշխանութիւնէն, որ պէտք է կազմուած ըլլայ ներկայացուցչական դրութեամբ որպէսզի իրեն աշակեց ու զօրավիճ ունենալով ազգին կազմակերպուած զանգուածները, կարենայ աւելի եռանդով նուիրուի գործին:

Եւ սակայն ներկայացուցչական դրութեամբ կազմուած Ազգ. Իշխանութիւն մը որպէսզի կարենայ պըսակել իրմէ անկեղծած յոյսերը, ներկայացուցչի ունեցող կազմակերպութիւններ պէտք է նախապէս գտն հաջողակութեան ու համաբաշխութեան:

Մի' հաւատ ընծայէք ումէն աւանց որ կը յայտարարեն թէ չեզոք անդամներէ բաղկացած Ազգ. Իշխանութիւն մը կը վայելէ ոչ չեզոք կողմակերպութեանց յարգանքն ու վստահութիւնը. փոքրիկ պէտք չըկայ. իրականութիւնը մեր ամենուն աշխին առջեւ է, հեղինակաւոր ու մտաւորական զէմքերէ բաղկացած վարչական Մարմին անգամ չյաշուեցաւ պսակել իր վրայ գրուած յոյսերը:

ԹՄԻԵԿ

ԿԱԶԻ Մ. ԲԵՄԱՆ ՓԱՇԱՎԱՐԱՄԵՏ

Թագապետական քննութիւնները գեղե չեն աւարտած, չեն աւարտած նաեւ զանազան կեկրոններու մէջ տեղի ունեցող կատարի եւ նոյնիսկ արեւմտ պայքարները: Թրքական «Նարն» թերթի յայտարարութեան համաձայն կազմի փաշան մտադրած է ստանձնել վարչակապետութիւնը, այս տակնուվրայութեանց վերջ մը տալու համար, այս կերպով վերջ կը գնէ նաեւ կապի-Լամիկ վարչական համաձայն կազմի փաշան:

Թրքական ուրիշ թերթեր կը ջանան հերքել այս լուրը զանկաւ կազմի փաշայի ծառայ մէջ յայտարարութեան սխալ արձագանգը ցոյց տալ ջանալով:

Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու Երկրագործական Նախարար Պր. Ֆլանտէն ծախու Նախարարաց Խորհուրդի առաջարկեցին զորոքել 1910 Մարտ 29ի օրէնքին 5րդ յօդուածը որու տրամադրութեամբ Ռուսիայէն եկած առեւտր. միջ. հակիթ, շաքար, տապակ, փայտ, բուրգ, խէժ, մէ. չորսն եւ այլն երկաթեայ եւ պտական աղանդներն են:

Չմոռնանք յիշել թէ երկրի բովանդակ արդիւնաբերութեան մեծաշնորհի տիրացած խորհրդային կառավարութիւնը, բոնութիւն կը բանեցնէ իր հեղինակութիւնը արգելեցնելու համար, առ այս 48 կարեւոր գէմքեր քննարկարարուած են, մինչեւ իսկ կիներ փորձած են արգելիլ այս աւստի որ եւ անգլական բնակչութեան զօրութեան ազաւանացը վտանգը:

Թ. Գ.

ԿՍՄԻԹՆԵՐ

ԴՐԱՄ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Անցեալ ասորի, երթելական քաղաքային պատերազմի արմատաք փոշին մէջ էր, պատերազմի հետեւեցնէն Զօր. Ֆէնկ Եւ. Ջահլէի առաջարկուեցաւ 300,000 անգլիական ոսկի նուէր մը ստանալ եւ հրաժարիլ երկրակործան շարժումէ:

Ու Ֆէնկ Եւ. Ջահլէ, հաւանելով ոչ միայն պատերազմի արկածախնդրութիւնէն, Դրամարեցաւ ու յանձն առաւ հետանալ երկրէն:

Նստակա գաղափարներ կամ ամբաստանել չէ գրամի շուրջալուծումէն շրջած չինացի Զօրավարը եւ ոչ ալ ցոյց տալ ենթադրարար իրական այն ահաւոր կորուստները որոնց պատճառ պիտի ըլլար 300000 սթեքլիններու խնայողութիւնը, այլ առաջարկել որ զինաթափումի կամ չեզոքացումի այս գրութիւնը ընդհանրաբար բոլոր աշխարհի մէջ, այնպէս որ նախապայքակ մը սիրայօժար կամ իպտանջիլ հարկին պարտադրարար, ստանայ զրաւական հաստուցում առանց պատահութիւն ունենալու անոր ո՞վ գիտէ քանի պատիւ կ'ստանար պատճառելու:

Ու եթէ այս գործնական գրութիւնը ընդհանրաբար մեր մէջ, վրաստան եղէք, կատարեալ համաձայնութիւն պիտի կայանայ:

Ու Մայիս 28 ի եւ Նոյմ. 29ի համիմաստ տնտեսականութեանց:

Բ. Ընտրական քաղաքային եւ բազմաձայն պայքարներու:

Գ. Ուսուցչական շուկայի կազմերու:

Դ. Ազգային եւ երկրեցական գործերու շուրջ կուսակցական մեծ նախարարական նուաճութիւն:

Ե. Կուսակցական իրարատեաց պայքարներու:

Ձ. Ընտանեկան տնտեսելի կնիքներու:

Ե. Անհարկի ու անպատուարի բարոյականութիւնը եւ ազգային ամէն տեսակ թնձեկներու շուրջ:

Այդ պարագային իմ համետ ու առաջին առաջարկ պիտի ըլլար Հանրային Ազատութեան Տնօրէնութիւնէն տունը քա Ֆեր 60 շարաքործ ու անհանգարտ համայնապարտեց անուանացանկը եւ Ֆէնկ Եւ. Ջահլէի օրինակին հետեւելով, դրամական հատուցում մը ընել, բընականաբար այդ քննադատ թմբկահարութեան փոխան իրենց ստացածն ու ստանալիքն աւելի մեծ, ու խնդրիլ որ հետեւին չինացի զօրավարի օրինակին:

Ու անկասկած եմ որ հայ բարեբար մը, կամ վստահաբար բարեբարներ, հրապարակ պիտի քան, հրապարակ խաղաղեցնելու անփոխարինելի նախանձախնդրութեամբ:

ՕՏԵԱՆ, ՈՐԴԻ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՎԱՑ 8088

ՍՊԱՆՈՑ ՄԷՋ

Ճարդ կատարուածներէն շատ աւելի ցոյց մը կատարուած է վաղեմի մէջ ի նպաստ հանրապետական վարչաձեւի:

Ճարդի մասնակցած են 25000 անձեր:

Թափօրը չբնապատուած լլլալով զինուորական ոյժերով ու զիջալիքներով, ցոյցը անցած է առանց միջապահ:

Թ. Գ.

ԹՐԲԱՎԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆՔԱՆՈՑ ԴԵՊՈՒՆ ՊԱՏԱՆՈՐ

Անթալիա. — Այսօրվից ցաւալի գէղջիկն գլխաւոր պատճառը այն է որ քուէտուփերուն թիւը 7 էն էկի իջաւ յանկարծ և այդ մէկն ալ թաղապետարան փոխադրուեցաւ: Տեսնելով որ չի կրնար իր քուէն ազատ օ՛ղն տալ, ժողովուրդը գոցեց խանութները և թաղապետարանի առջեւ հաւաքուեցաւ:

Կուսակալը ոստիկան զինուորներ և զինուոր բերելով, ցրուեցին ժողովուրդը: Այս միջոցին 20 հոգի վերաբերուեցան: Բարեխառտարար վերջերը ծանր չեն: "Միևնոյն ասին 17 հոգի ձեռքաւորուեցան: Դատական իշխանութիւնը ու է յանցանք չգտնելով, ձերբակալուածները ազատ աւձակեց:

Ժողովուրդը հետագորով զիմեց կապի փաշային, իսկ միւս կողմէ ներքին Դործաւարութիւնէն խնդրեց քննչներ զրկել:

ԿԻՍԱՄԵՐԿ ԿԻՆԵՐՈՒ ԴԻՍՈՒՍԸ

ՖԷԼՁԻ ՓԱՇԱՅԻ

Պոլս. — Բնակ. Սպայակոյտի նախագահ ՖելՁի փաշա հոս եկաւ ընդհանուր քննիչ-Իպարհիմ Թալի և Մարտինի կ'աւակալ Թալիթ պէյերու հետ: Երբ փաշան կատարաւորապէս առկա վարկիչներ ինքնաշարժէն, ժողովրդական բազմութիւնը, մեծամասնութեամբ կիսամիջի կիներ, մօտենալով իրեն, աղաղակեց:

— Կը փախանք, կը լմնանք ի սէր աստուծոյ ռօքնութիւն:

Տրուած հրամանի վրայ, ոստիկան զինուորները սկսան բռնուցքներ տեղեկոյն: Երբ քիչ եկողները լռեն եւ սրտին: Բայց անոնք յաջողեցան իրենց խնդրազիրը տալ ՖելՁի փաշային:

Տեսարանը շատ եղբրական էր: ալեքսանդրները կը դանգաճէին իրենց վրայ ի գործ դրուած ճնշումներէն և մասնաւորապէս զայսօրվից Սոման Սապրի պէյի ընդացքէն և կը պօռային (աղաղակութիւն կուգինք): ՖելՁի փաշա խնդրազիրը յանձնեց Խալաֆիմ Թալի պէյի, որ սենեակ մը տարաւ բողբոջներուն մէկ մասը և անոնք հաղորդեց թէ անիւրաւութեան տեղի չպիտի տրուի:

ԲԱՆԿԱԼՔԻ ԳԵՐԵՑԱՆՈՅՆ ՄԷՋ

ԹԱՐՈՆՆ ԴԻՏԻ ՇԻՆՈՒԻ

Ինչպէս յայտնի է, Գաղաքացիականութիւնը ծրագրած էր Թաքսիմի հրապարակին վրայ արդիական մեծ թատրոն մը կառուցանել, բայց գետնը սուղ ըլլալուն համար որոշած էր ուրիշ տեղ մը շինել: Մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած յարմար վայր մը ընտրել: Միջոց մը խորհուած է թատրոնը շինել Սուլթան Ահմէտի հրապարակին վրայ, բայց թանգարանի տնօրէն, թիւնը հապաղակած է առաւելելով թէ այդ պարագային վայրը իր պատմական աւժեքը սփռն կորսնցնէ:

Թուրք շրջանակներէ բխած լուրի մը համաձայն, քաղաքացիականութիւնը կը իր Թաքսիմի շինել Բանկալի ձ ձայնը գերիզմանեցին տեղը:

ՊՐՆ. ՎԵՆԵԶԷԼՈՒՍԻ

ԳԱՆԸ ՅԵՏԱԶԳՈՒՄՍ

Աթէնքէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն Պ. Պ. Վէնիզէլոս և Միխայիլ Դոքսոս իրենց ինկիւրի ճամբորդութիւնը Հոկտ. 30-ին տաճարած են: Այս յիստագոյնը եղեր է այն պատճառաւ որ հուլիսի վարչապետ Կոմս Պէթլէն նոյն ատեն Էնկիւրի պիտի գտնուէր Պրն. Վէնիզէլոս Հոկտ. 30-ին անպատճառ ճամպ պիտի ելլէ Աթէնքէն: Կը յուսացուի որ մինչեւ այդ ատեն աւարտուած կըլլան Էնկիւրի մէջ կատարուող քննակրթութիւնները:

— Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, հաւանական է որ հանրապետութեան տօնին առթիւ Էնկիւրի Փալատի մէջ տրուելիք հաց-կերութիւն ներկայ լրան նաև Պրն. Վէնիզէլոս և Կոմս Պ. Պէթլէն:

“ԼՈՐԻԱՆ, ԵՒ ԿԱՅԵՐԸ

Տեղական հայ թերթ մը, շաբաթէ մը ի վեր հետաքրքրական հարցում մը կընէ... Ինքնիրեն եւ գրեթէ ամէն թիւի մէջ:

«Ինչ կուգէ «ԼՈՐԻԱՆ»-ը «Մեզնէ»

Հարցումը, քիչ մը միամտութիւն և խմբագրի մը համար շատ զարմանք կարտայայտէ: Արդարեւ ընկերային երեւոյթներու մօտեցող ունէ միտք թէ միամտութեան կեցուածքի և թէ ապագայի մասին պիտի չենթարկէր, ֆրանսերէն լեզուով հրատարակուող այս արար մեծ թերթին բուն նոյն զիրքին ի տես. ամէն հայ գիտէր թէ «ԼՈՐԻԱՆ» անկեղծ թերթ մըն է և թէ «հայերու պաշտպան» թէ «ԼՈՐԻԱՆ» շատ շատ անգամ հայերու պաշտպանութիւնը ստանձնելէր արար պաշտօնակիցներու բուն յարձակումներուն դէմ: Եւ որովհետեւ այս մարդիկը վարժուած են միշտ ինքզինքնին արգար և իրաւացի ընդունել իրենց ամէն քայլերուն մէջ, ուստի «ԼՈՐԻԱՆ»-ի պէս «հայապաշտպան» թերթի մը այս յանկարծական փոփոխութիւնը անակնկալ մը ըլլալէ դատ, բան մը չի կրնար ըլլալ:

Բայց այս երեւոյթը մի քանի հարցումներու պատճառով կը բանայ: Թէ հայերու այս աճած պաշտպանութիւնը ինչո՞ւ իր գերբը փոխեց, թէ արդեօք հայերը, ինչ վնաս հասցուցին «ԼՈՐԻԱՆ»-ի սիրած և պաշտպանած ըսկըզուներուն կամ թէ հայերը իրենց վրայ դրուած ինչպիսի յոյսեր չիկցցին իրականացնել, ըստ «ԼՈՐԻԱՆ»-ի անշուշտ:

Ա. Համայնապարական բորբակաւ: Բայց ինչպէս կրնանք այնքան միամիտ ըլլալ հաւատարմութեան «ԼՈՐԻԱՆ»-ի: Միջադէպները կը: Նախ այս տեսակ հասարակաց հարցի մը համար այսքան ծանրակշիռ առաջարկութիւններ ընելու իրենց «պաշտպանած» եւ գործողութեան կարեկցած» խեղճ հայերու:

Ուրվհետեւ այդ բորբակաւ ու թողնելով ամէն երկրի համար ալ շատ սովորական բան մը դարձնել շատուց: Թէ «ԼՈՐԻԱՆ»-ի մը մեծ լրագիր շատ լաւ գիտէ թէ Պաղեստինի, եգիպտոսի և ամբողջ աշխարհի մէջ համայնապարհները հայեր չեն թէ տեղացիներուն մէջ եթէ ոչ կրկնապատիկ գոնէ հայերէն շատ թիւ մը ունենալու են համայնապար մը: Եւ ամենայն դէպէս ինչո՞ւ չեն իրենց անձնակազմը և նոյն իսկ որքան որ լաւ լինէր Պէյրութի մէջ իրենց օրկանն իսկ ունեցած են պաշտօնագէտ: Եւ թէ թերթիւնը տեղեկատուութեանց համաձայն երբորդ միջազգայնականի բուն անգամը Հալէպի մէջ ձեռքարկուեցաւ վերջերս ԵՒ ԱՆ ՀԱՅ ԶԷ:

Եւ յետոյ ամենակարեւորը, Սուրիոյ մէջ ամէն հայ գիտէ թէ միջառն տարի առաջ, համայնապարհներ ձեռքարկուեցան, թուրքիները ցըրուելէ շատ աւելի ծանր ամբաստանութեամբ, և տարի մ'ալ Հրուստասա գաջին: Բայց «ԼՈՐԻԱՆ»-ն իր պաշտօնակիցները այսքան ազդու չի հանցցին այն ատեն և այսքան բուն յարձակում չի գործեցին:

Բ. ԱՆԶԱՏՈՐԱԿԱՆ ԶԳՏՈՒՄ. — Խեղճութեան մը, բայց ոչ ազգայնականներու ըմբռնածին պէս:

Երբէք չենք կրնար կասկածել անգամ թէ «ԼՈՐԻԱՆ»-ի Պատ Խմբագիրները չեն հասկնար թէ հայերու համար ինչ ըսելի իրենց առաջարկը: «Հայերու վտարումը կրթականի մեծ քաղաքներէ և մայրաքաղաքներէ» աւելի ազատ գոտիներուն մէջ: Զօրօրինակ «Արեւելքի ընդարձակ հոլաւաւ»-ը: Բայց վրայ ԲԷՄ ՓԵՆՈՒԼ և ԳԻՆՈՒ ԶԷՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ. և ամենէն ա իր խոփարարներու անմիջական վտարումը: Այս Պրն. Խմբագիրները իրենք ալ մեկի չափ և մեղմ մ'ալ աւելի գիտեն թէ «Է՛լ Քապու» «Մոգոտում», «Է՛լ Նիսա», «Է՛լ Կապու» իւր շարք և այլն ազգայնական թերթի ինչ կատարել յարձակում գործելին այս հայ գաղութին զմէջ Հիւսիսային Արեւելեան Սուրիոյ սահմաններուն վրայ «Հայկական օճախ»-ը կազմուի աշխատանքին լծուած ըլլալու անբաժանելիութեամբ: Թե՛ հայերը զգալիապէս անոնց «զգա

ԿՆԴԱՍԻՊ (RIC N)

Ամէն մարդ օգտակար է զայն ոչ թէ անկէ անուշոք մ'առնելու ալ իր մարտական գործարանները անհանգիստ ընող անմարտիկ կերպ-կերպները տարածութեան արտաքին-լու համար:

Լաւագործ լուծողական նկատուող հնդկահիւր կ'արտադրուի տեսակ մը տունիկ երկրորդական կուտեղէն, որ կ'աճի հասարակածային եւ անոր մերձակայ երկրներուն մէջ: Բաղամասն է երբ ստանալուն ձեւ մեծ չփճացներ զինքը:

Հնդկահիւրը, որ բժշկութեան մէջ կը գործածուի իրիւր լուծողական, կեղերական Ասիոյ կարգ մը երկրներուն մէջ կը ծառայէ խոհանոցներու մէջ իրիւր իւր տապակելու:

Բայց անիկայ անելի մեծ օգտակարութիւն ունի ճարտարաբանութիւնի մէջ, իրիւր հանքային իւղերէն աւելի ունեցած իր առաւելութիւններով, ինքնաշարժի և մանաւանդ օդանաւի մթնոթններուն համար:

Իր ներթափանցումի և մածուցիկ յատկութիւնները կը պահէ շատ բարձր բարեխառնութեանց մէջ իսկ շատ շուտով կը լուծուի էսանի մէջ:

Ինքնաշարժներու եւ օդանաւներու համար գործածութիւնէն առաջ, հնդկահիւրը տունիկ թէ և միջերկրականի մերձակայ շրջաններու մէջ ինքնաշարժար կ'աճէր, սակայն տնտեսական մարդի մէջ երբէք մշակուած չէր իր ունեցած շատ ստորին արժէքին պատճառաւ:

Հնդկաստանէն արտածուած հնդկահիւրի հատիկներու թօնը Մարսէյի մէջ կ'արժէր 250—300 ֆրանք: Ուրով անոր մշակութիւնը շատ չէր հետաքրքրի: Կողմործները, այնպէս որ միջերկրականի ծովեզերեայ գաւառներուն մէջ անիկայ արժէք չէր ներկայացնէր ու կը նկատուէր անպակտ:

Ընդհանուր պատերազմին, անհամեմատորէն բարձրացաւ անոր գինը: Օդանաւորութեան, ինքնաշարժներու ստացած չափազանց կարեւորութեան շնորհիւ, այնպէս որ թօնը արժէր 45 միլիոն իսկ 50 սթերլին Մարսէյի և Լիւզըրնի մէջ:

Ասոր վրայ Հիւս. Աֆրիկէի եւ մանաւանդ Մարոքի մէջ լաւագոյն հողերը տրամադրուեցան անոր մշակութեան:

Հէքթար գլուխ 1200—2000 քիլոքերը տալով աւելի շեշտուեցաւ անոր մշակութիւնը:

1920-ին գինը 35 սթերլին իլաւ: 1924-ին 23 իսկ 1926-ին 19—20 քիլոքի մը, ոչ քար կը մնայ այս գինին վրայ:

1920—1921-ին Հիւս. Աֆրիկէի մէջ տկարացաւ անոր մշակութիւնը անոր հետ մէկտեղ իր դերերը մշակութեան համար անիկայ կը մնայ միշտ շահագրգռական:

Արեւելքի, Հնդկաստանի և Մանուրիոյ մէջ աշխատավարձը օրէ օր կ'աճէր, իսկ օդանաւորութիւնը աւելի մեծ համեմատութեամբ կը յառաջանայ, այնպէս որ հնդկահիւրի մշակութիւնը հետզհետէ մեծ կարեւորութիւն կ'ստանայ տաք կամ կէս բարեխառն երկրներուն մէջ:

Աւազուտներուն մէջ աճելու իր յատկութիւնը աւելի կը շեշտէ իր կարեւորութիւնը քանի որ այդ տեսակ հողեր ուրիշ ունէ մշակութեան յարմարութիւն չունին:

Լիբանանի կամ Սուրիոյ մէջ, ուր տնտեսական անհասարակելիութիւն կը տիրէ ճարտարաբանութեան պատճառաւ, մեծ բարիք մը պիտի ըլլայ անոր մշակութիւնը: Այս կիսմայիտ վարժ է ան: Սուրիոյ կամ Լիբանանի մէջ ինքնիրենի կ'աճի ոռոգուած կամ չոր դաշտերու, լքուած պարտէզներուն կամ ամառի թաղերուն մէջ:

Իթիպի և Հարէմի գաւառներ-ը օգտութեան կարեկցող «ԼՈՐԻԱՆ»-ն է որ իր բարեխառնութեամբ օգտուի անիկայի զրկելու:

(Հար)

ՄԵՆՈՒՄ

ԲԱՑ ՆԱՍԱԿ ՎԵՐԱՓԱՌ ԿԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՎԵՐԱՓԱՌ ՏԵՐ.

Դամասկոսի ժողովուրդը ընդհանրապէս, ու հայ ազգայինները մասնաւորապէս, կը հետաքրքրուին սա՛ Ստեփան խաչատուրեանի անհատական քա՛նքանքով:

Խեղճ կնկան օրինական սահմանի մէջ իր ամուսնալուծութիւնը ժամ առաջ ձեռք բերելու համար, բոլոր Դամասկոսի հայութիւնը անխորտիկ կը խնդրէ Զեյթի Վեհափառութիւնէն:

Եւ առ այդ օգտակար ըլլալու համար պատճառական մարմին և անձ նաւորութիւններէ ստորագրուած ու Առաջնորդ Սրբազանի կողմէ վաւերացուած, հանրագործութիւն մը եւս զրկուած է, հայ կնկան բոլոր առաջնորդութիւնները մարմնացող արդար հաղթանակին:

Շատ կը ցաւինք որ ութ ամիսներ առաջ Զեյթի Վեհափառութիւնին իսկ ձեռագիր նամակով մը շնորհաւորած ու օրհնած էիք այս նորապաշտները:

Ընտանիքի պետեր, այդ ու կին, բաւական օրեր շահագործեցին Զեյթի զորութիւնը ինչպատ իրենց անբարոյաւն ինքնագործութեան:

Ուստի կըլին անգամ կուգամք խնդրել Զեյթի Վեհափառութիւնէն որ ժամ առաջ ամուսնալուծելիք զրգազդ կինը, մի գուցէ նոր թեկնածուներ գտնուին զօրազդ հայուհիին կորուստ: Բայց քանի որ ամուսնալուծութիւնը իր անհարկ հերոսութիւնը Պրն. Թոյաւանի, որ իր կարգին «Կապու»-ի մէջ լաւ մը լուսն զինքը ու մաքրէ իր անմաքուր հոգին:

24 Հոկտ. 1930

Դամասկոս ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻ

Ըրուն մէջ, իրենց արտերուն եղերքը կը ցանեն անկէ և ամէն տարի, մի քանի թօն կուտ կ'արտադրեն զէպի Ալէքսանտրէթ, սակայն կարեւոր չափ մը չարագործ կուտերու պզտիկութեան պատճառաւ:

Ընդհանրապէս ամեն թուրք կատարարութիւնը, Գիւրմաններու թեղաբնութեան վրայ, Հիւս. Աֆրիկէի մէջ կ'արտադրուէր: Այնպէս որ Զեյթի Վեհափառութիւնը մէջ մնացած են մի քանի տունիկ երկու տարեկան թիւերի մը մեծութեամբ:

Այս տունիկները պահած են իրենց տեսակին առաւելութիւնները ունենալով խոշոր և իւրաքանչիւր կուտեր, որոնց վրայ 1924-ին փորձ մը կատարուելով 47 առ 100-իւղ ստացուած է: Զանգիպար կուտուած հնդկահիւրի տունիկը ունի կարմիր ծաղիկներ: Այս երկու փորձուած է 1923-ին Հալէպի մօտերը սակայն անոր հասոյթը գլխաւոր անհասարակութեան առարկայ չէ եղած: Եւ սակայն 5-6 տարեկ ի վեր տունիկները մնացած են ու մեծացած 4-5 մէթր բարձր ծառերուն նման, տարեկան 7-8 միլիոն քիլո հուստ արտադրելով որոնք թէ խոշոր են թէ իւրաքանչիւր:

Թաթարները մէջ, միևնոյն պայմաններու տակ, շտապուած Մարոք-եան տունիկն ալ տուած է յաջող արդիւնք:

1929-ին Ուրնիզէնի եղերքը, կատարուած իրենց մէջ, Հալէպի զինուորական իշխանութիւնը փորձեց Զանգիպարի հոգեւորութեան արդիւնքը զրգարնել ինքնագործութեան շահունակ:

ՄԱՍՆԻԼԻԷՆԻՆ ՍԼՈՒՊՈՐԻԼՈՐ

Տօրթի սէնէ էլէլ հալ թապիւսինտէ պուլունան պիւնալարա խառն օրուան խառնախառն է, իբր սէնէտէն պէրու 2,300 Սուրի լիւրաւ սարֆիլէ թէվի խալիլի, պահր սէֆիլէ, ճիւնիլէ նալար լաթիթ պալաքսլար ինչա, նորալար տարիքը ետփուրդընը թափսիլէ խալիլի խառնախառնին զաղիլէլ հաղբէսի պու սըր: Պու 2,300 լիւրա իլէ խալիլէ ախալա թափսլար նաղար տրգաթմը տափէլ էլէլ սէնէն մէլալնի, պիր տէ թէտգիլաթ ֆէնիլէ, լէլի լաթիթար իթաթմ. ետփուրդ իլ 12 թուլ, 6 արղ զէմիտէ պիր էօրթմէ, 3 արղ 4 թուլ պիր էրղալ անպար, 3 արղ 4 թուլ պիր խալիլա համամ, 4 արղ 4 թուլ պիր նըրա տապսլար խալիլէ խոր: Շէքլ ու մոմիլիտէ հիւ պիր թափսլար օլմայուլ, պիր թաղմ թափսլարըն լալէլիլէ թէլէլիլ իթմիլ տիր:

Պու տիլիլ թափսլար Կահրիպուսիլ մէ ձիպէլլալէ ըլլիֆիլ պօլուրը էլ թափսլարէլլալէ նաղ խալիլէլէլ իթմիլ օլունմըլ:

12 արղ 6 թուլ էօրթմէ մէսարիֆի. ձէպէլէ ալըլըլըլ, 54 մուրապալ մէթր. մախսլարիլէ մէթր 50էն 2,700. իբր եսն ճիւնէթի 46 մուրապալ մէթր մախսլարիլէ 2,300. իսթ քաթը էօրթիլ 72 մուրապալ մէթր 2,160. տապսլար տէլէմիլ 72 3,240. 3 փէնէթէլ 1 քաթու 1000. 3 արղ 4 թուլ, 4 իրթիֆատա թափսլար անպար 1250. 4 արղ 4 թուլ, 4 իրթիֆատա նըրա տաղ 2500. համամ 2750. համամըն թէմիլ տու օլունան սու պուրուր 1200 համամ զօնուլան գուր նալար 700. Եթիլ 21,200:

Իլթէ 2300 լիւրա սարֆը կէօս թէլիլէլ ինչալաթ: Էլէլ ըլլիֆ Էսիլ թափսլարըն իսն իթմիլէլալէ պիր պէտէլ մուրապալիլիտէ վէրմիլ իսէ, 15 մէթր միքալա Էսիլ թափսլարա 200 լիւրա աղամի պէտէլ քոյմալ լաղմ կէլիլ խոր:

Կէօրիլլալըլըլըլ, խառնալարըն իսթիլալալըն թէմիլ իթմիլ, պահր սէֆիլ մէնզարէսիլի պալիլ իթմիլ արլէն Ե. Հատիտան պուտա մէնզարէլիլի կէօթիլմէլալէ գուտուր իթմիլըլտիր:

Էլէլ պիւնալարըն թափսլարըն ըլլիֆ մէնզարէլ վէրմիլ իսէ (չիւպէ Եօլըլըլ), 200 օղալ ալիլ թափսլար պէտէլիլ, զըլմէլիլ օլուն 200 լիւրալ ալմըլ իսէ, 1900 լիւրա պու իսթիլալալ թափսլարըն իսթիլալալ իթմիլէլ էլմիլ տիր:

Իլթէ պիր մէսարիֆիլ 6-7 գաթըլըլ չալան զէվաթըն խառնալարէլ օլուն պու մաղմէլ, վէ հայտուտ լլէզա 6-7 մէնէլիլ չիֆա կէօթէլլալըլ իսէլ իսն էվալալըլ թէվալիլ իսն միլէլիլիլիլ զաֆիլիլ չօղ ֆէնիլ տիր:

(Շար.) 8 ՄԱՆՈՒԷԼԵՆԻՆ

ցալ, սակայն բոյսերը անհամեմատ օրէն մեծցան:

Այս փորձերէն հաստատուած է թէ հնդկահիւրը բոլոր տեսակները կար

At the time of the ...

